

Kauppapolitiikka pk-yritysten ja yrittäjien näkökulmasta

Sisällys

Kauppapolitiikka pk-yritysten ja yrittäjien näkökulmasta.....	2
1. Johdanto	3
2. EU:n uusi kauppapolitiikka ja strateginen autonomia.....	4
3. EU:n kauppapolitiikan vaikuttavuus globaalitaloudessa.....	7
4. EU:n kauppapoliittinen yhteistyö	9

Suomen Yrittäjät: Kauppapolitiikka pk-yritysten ja yrittäjien näkökulmasta

Tekijät **Thomas Palmgren**
kansainvälisten asioiden pääl-
liikkö
09 2292 2958, 050 500 3384
thomas.palmgren@yrittajat.fi

Julkaisija **Suomen Yrittäjät**
PL 999, 00100 HELSINKI
puhelin 09 229 221
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

Kauppapolitiikka pk-yritysten ja yrittäjien näkökulmasta

Tämä selvitys avaa Euroopan unionin kauppapolitiikkaa yritysten kannalta, eri näkökulmista. Selvityksen avulla yritykset pystyvät paremmin hyödyntämään EU:n tekemien kauppasopimusten tarjoamia mahdollisuuksia.

EU:n kauppapolitiikkaa uudistetaan vastaamaan tämän päivän haasteisiin. Uudella kauppapolitiisella strategialla luodaan pohjaa EU:n globaalille asemalle.

Maailmankaupan kasvu on siirtynyt Aasiaan. Tässä tilanteessa EU:n laajat sisämarkkinat ovat vielä globaalin yhteistyön valttikortti.

Keskeisiä havaintoja

1. Kiristynvä geopoliittinen tilanne vaikeuttaa kauppaa ja tuo uusia kaupan esteitä. Team Finland -verkostolla on tärkeä rooli toimia yritysten tukena. Geotaloudellisilla riskeillä tarkoitetaan sitä, että suurvaltapolitiikkaa tehdään taloutta hyödyntäminen. Tämä voi vaikuttaa suoraan yrityksiin. EU vahvistaa nyt omaa geotaloudellista toimijuutta ja kykynsä vastata erilaisiin haasteisiin.
2. Arktiset alueet ovat kasvavan geopoliittisen paineen alla. Monet maat ovat kiinnostuneet arktisten alueiden luonnonvaroista. Suomelle tärkeitä asioita ovat ympäristönäkökohdat ja alueen vakaus. Suomen luonnonvarat vahvistavat EU:n omavaraisuutta kriittisistä raaka-aineista.
3. Kauppapolitiikka kuuluu EU:n toimivaltaan. Suomen pitää jatkossa joustavammin tehdä yhteistyötä eri maiden kanssa kulloisestakin kysymyksestä riippuen. Pohjoismainen yhteistyö (ml. Viro) on tiivistettävä. Maiden väliset liikkumisen sekä kaupan esteet tulee määrätietoisesti poistaa.
4. Kauppapolitiikassa haetaan tasapainoa avoimuuden ja protektionismin välille. Suomi painottaa markkinoiden avaamista ja kaupan esteiden poistamista. Isot maat haluavat suojella omia markkinoitaan. Suomessa on syytä pohtia, miten laaja-alaisesti kauppasopimusten tulee tukea myös muita, kun kauppaan liittyviä tavoitteita ja arvoja (esim. turvallisuus, ihmisoikeudet ja ilmasto).
5. Kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän puolustaminen on Suomelle tärkeä tavoite ja yritysten edun mukaista.
6. Suhtautuminen kauppapolitiikkaan on erilaista eri EU-maissa. Suomessa painotetaan talousvaikutuksia. EU:n kauppapolitiisesta strategiasta puuttuu pohdintaa siitä, miten parannetaan kansalaisten luottamusta kauppapolitiikkaan. Kauppapolitiikkaa tulee avata EU-kansalaisille ymmärrettävässä muodossa kaikissa EU-maissa.
7. Tiedotus, miten kauppasopimuksia hyödynnetään, tulee parantaa. Uudet työkalut kuten Access2Markets pitää markkinoida yrityksille ja käyttäjäkoulutusta pitää järjestää.
8. Kauppapolitiikan yhteys kilpailu- ja teollisuuspolitiikkaan tiivistyy. Kyse on kahdensuuntaisesta vuorovaikutuksesta.

9. Globaalien teknologiajättien vaikutusvalta on kasvanut suureksi – siksi ne tulisi käsitellä osana kauppapolitiikkaa. Suuruudellaan ne pystyvät vaikuttamaan kansalaisten valintoihin sekä valtioihin.
10. EU:n kauppasopimuksia tulisi johdonmukaisesti päivittää, jotta digitaaliseen ja vihreän siirtymän tarpeisiin voidaan vastata.
11. Strateginen autonomia voi tarkoittaa muutoksia toimitusketjuissa saatavuuden varmistamiseksi. Toimitusketjujen siirtyminen takaisin Eurooppaan voi avata uusia liiketoimintamahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille.

Suomelle keskeiset EU:n ulkopuoliset kauppakumppanit ovat Venäjä, Kiina, Yhdysvallat ja Britannia. Nämä ovat myös EU:lle tärkeitä.

1. Johdanto

Euroopan unionin osuus maailman bruttokansantuotteesta on lähes 20 prosenttia. Maailmankaupan kolme suurinta toimijaa ovat EU, Yhdysvallat ja Kiina.

Vuonna 2019 EU:n tavara- ja palveluviennin arvo oli yli 3,1 biljoonaa euroa ja tavara- ja palvelutuonnin arvo 2,8 biljoonaa euroa. Luvut tarkoittavat yhteenlaskettuna, että EU on maailmankaupan tärkein toimija.

Vapaakaupan puolustaminen ja edistäminen on yksi EU:n arvoista. EU:n tavoitteena on avoimet markkinat, joilla on tasapuoliset toimintaedellytykset sekä korkeatasoiset kansainväliset standardit. Globalisaatio ja vapaakauppa ovat olleet vastatulessa. EU uudistaa nyt kauppapolitiikkansa vastaamaan tuleviin haasteisiin.

EU on vahva kauppapoliittinen toimija. EU:n sisämarkkinat muodostavat maailman suurimman esteettömän vapaakauppa-alueen. Tämä tekee EU:sta kiinnostavan kauppakumppanin globaalista perspektiivistä. Myynti EU-maihin edellyttää tiukasti EU-maiden sääntöjen ja standardien noudattamista. EU:n asemaa kauppapolitiikassa vahvistaa myös yhteisvaluutta euro, joka on maailman toiseksi käytetyin valuutta.

EU:n vetovoima ja vahvuus näkyvät myös sen kyvyssä solmia kauppasopimuksia, joita Suomella ei olisi koskaan rahkeita yksin solmia. Näin maailmalla toimivat suomalaiset pk-yritykset hyötyvät EU:n kauppapolitiikasta vielä tavallista enemmän. Suomen seitsemän tärkeintä vientimaata ovat Saksa, Ruotsi, Yhdysvallat, Hollanti, Kiina, Venäjä ja Britannia. Näistä neljä sijaitsevat EU:n ulkopuolella.

EU:ssa on yli 24 miljoonaa yritystä, joista 99,7 prosenttia on pieniä ja keskisuuria yrityksiä. EU:n vientiä harjoittavien yritysten määrä kasvaa tasaisesti. Vuonna 2017 (viimeisin käytettävissä oleva vuosi Eurostatilta) yli 700 000 yritystä EU:n 27 maasta myi tavaroita EU:n ulkopuolelle. Näistä noin 615 000 oli pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

EU on maailman suurin teollisuustuotteiden ja palveluiden viejä ja suurin vientimarkkina lähes 80 maalle. EU:n muun maailman kanssa käymän tavarakaupan arvo oli 4 067 miljardia euroa vuonna 2019.

EU:n merkittävimmät kauppakumppanit – Tavarakauppa vuonna 2019 (miljoonaa euroa).

Maa	Vienti	Tuonti	Yhteensä	Kauppatase
Yhdysvallat	384 435	231 951	616 386	+152 484
Kiina	198 290	361 855	560 146	-163 565
Yhdistynyt kuningaskunta	318 099	193 698	511 798	+124 401
Sveitsi	146 775	110 257 036	257 036	+36 515
Maailma	2 132 015	1 934 944	4 066 959	+197 071

Lähde: Euroopan komissio 2020

2. EU:n uusi kauppapolitiikka ja strateginen autonomia

EU:lla on yhteinen kauppapolitiikka. Se tarkoittaa, että markkinoille pääsyn ehdot EU:n ulkopuolisten maiden kanssa määritellään EU-tasolla. Yhteinen kauppapolitiikka kattaa tavaroiden ja palveluiden kaupan, aineettoman omaisuuden, julkiset hankinnat sekä ulkomaiset suorat investoinnit.

EU:n uusi kauppapoliittinen strategia piirtää isoa kuvaa siitä, miten EU-maat tulevat toimeen muiden maiden ja maanosien kanssa. Yrityksiä käsitellään strategiassa kokonaisuutena.

Kauppapoliittisessa toimintaympäristössä riittää haasteita. Sitä leimaavat suurvaltojen väliset jännitteet sekä taloudellinen nationalismi. Koronakriisin seurauksena valtiot elvyttävät voimakkaasti ja tukevat avokätisesti oman maan yrityksiä. Oma maa ensin -ajattelu on lisääntynyt kasvavien taloudellisten haasteiden myötä.

EU-maiden yritykset noudattavat tiukkoja sääntöjä esimerkiksi tuoteturvallisuuteen liittyen, mistä seuraa, ettei EU:n ulkopuolista kilpailuakaan sallita alemmilla säädöksillä. EU:n tavoitteena on myös, että sen standardit ja normit, kuten tietosuojakäytänteet, olisivat globaaleja ja niiden asettajana olisi EU eikä esimerkiksi Kiina. Luontevia yhteistyökumppaneita teknisessä standardisoinnissa olisi Yhdysvallat ja muut demokraattiset markkinatalousmaat.

EU-maissa suhtaudutaan kauppapolitiikkaan eri tavoilla. Talousliberaalit maat kuten Pohjoismaat, Irlanti ja Hollanti painottavat kaupan vapautumista sekä kaupanesteiden poistamista. Toiset maat, kuten Ranska, toivovat näkevänsä autoritaarisen, itsenäisen EU:n, jossa kauppapolitiikalla suojataan omia markkinoita.

Covid-19-pandemian aiheuttama talouskriisi ja sitä seuraava talouden elpyminen edellyttää, että EU:n on huomioitava entistä paremmin kauppapolitiikkansa vaikutukset eurooppalaisten työpaikkojen säilymiseen ja uusien syntymiseen. Lisäksi tulee huomioida toimien vaikutukset yritysten kasvumahdollisuuksiin EU:n ulkopuolella sekä tasapuoliseen toimintaympäristöön sisämarkkinoilla.

Kauppapolitiikka tarvitsee myös vahvempaa EU-kansalaisten tukea. Monet kokevat, etteivät globalisaation ja teknologisen kehityksen hyödyt jakaudu tasapuolisesti. Kauppapolitiikan edellytetään jatkossa myös edistävän talouskasvun lisäksi sosiaalista tasa-arvoa

ja hyvinvoinnin tasapuolista jakautumista. EU:n kauppapoliittisen strategian tulisi esittää keinoja sille, kuinka kansalaisten luottamusta globaaliin kauppaan voitaisiin vahvistaa ja kuinka myös pienemmät talouden toimijat, kuten pk-yritykset, pääsisivät nykyistä paremmin hyödyntämään globaaleja markkinamahdollisuuksia.

- ⇒ Strategiasta puuttuu pohdintaa siitä, miten parannetaan kansalaisten luottamusta kauppapolitiikkaan. Tämä keskustelu tulisi käydä myös EU:n tulevaisuuskonferenssin yhteydessä.
- ⇒ Painotamme valtion tukisäännösten roolia erityisesti EU:n ulkopuolelta suuntautuvan kilpailun näkökulmasta.
- ⇒ Covid-19-kriisi osoitti tuotantoketjujen ja huoltovarmuuden haavoittuvuuden. Seurauksena oli globaali pulatalous. Seurauksena voi olla tuotannon siirtäminen lähemmäksi hallittavuuden parantamiseksi.
- ⇒ EU:n kauppasopimuksia tulee johdonmukaisesti päivittää, jotta digitaaliseen ja vihreän siirtymän tarpeisiin voitaisiin vastata.

Strateginen autonomia ei saa tarkoittaa peiteltyä protektionismia

Keskeinen uusi käsite on strateginen autonomia. Termi on lähtöisin puolustuksesta, joka kuvasi pyrkimystä vähentää Euroopan sotilaallista riippuvuutta Yhdysvalloista. Kauppapoliittisessa strategiassa sillä viitataan taloudellisen riippuvuuden vähentämiseen Kiinasta ja Yhdysvalloista.

EU:n avoin strateginen autonomia tarkoittaa kansainvälisen kaupan avoimuuden hyödyntämistä EU:n hyvinvoinnin vahvistamiseksi. EU haluaa suojautua epäreilulta kaupalta ja kolmansien maiden toimilta. Halutaan löytää tasapaino perinteisen kaupan vapauttamisen ja sen rajoittamisen välillä.

Avoimessa strategisessa autonomiassa eurooppalaiset arvot ja standardit ovat keskiössä.

Avoim strateginen riippumattomuus korostaa EU:n kykyä tehdä omat valintansa ja muokata ympäröivää maailmaa johtajuuden ja sitoutumisen kautta omien strategisten etujensa ja arvojensa pohjalta.

Kauppapolitiikka kytkeytyy jatkossa vahvemmin EU:n sisämarkkinapolitiikkoihin. EU:n ulkoista ja sisäistä kilpailukykyä parannetaan toisiaan täydentävillä ja tukevilla politiikoilla ja toimenpiteillä. Sisämarkkinoiden syventäminen erityisesti digitaalisten tuotteiden ja palveluiden saralla on keino vahvistaa EU:n ulkoista kilpailukykyä ja uskottavuutta globaalina toimijana.

Kauppapolitiikka kytkeytyy elinkeino- ja teollisuuspolitiikkaan. Eurooppaan halutaan korkean teknologian tuotantoa. Tahtotilana on vähentää riippuvuutta kiinalaisista ja amerikkalaisista tekoälysovellutuksista, kvanttietokoneista ja bioteknologiasta. Eurooppalaisten digitaalisten toimijoiden tukeminen on ensisijaisen tärkeää sekä sisä- että ulkopoliitikassa. Maailman suurimpien yritysten kärkeä dominoivat Yhdysvallat, Kiina ja Japani. Kauppatavaraa liikkuu yhä enemmän digitaalisena. Euroopasta puuttuu globaalisti merkittäviä isoja digialan yrityksiä. Tällä saralla jylläävät amerikkalaiset ja kiinalaiset yritykset ja tuotemerkit.

EU:n talouden ja sen toimintaketjujen häiriönsietokykyä halutaan parantaa. Tähän liittyvät myös kriittiset raaka-aineet. Kilpailu raaka-aineista lisääntyy maailmassa. EU päivitti syksyllä 2020 kriittisten raaka-aineiden luettelon ja toimintasuunnitelman. Tavoitteena on vähentää EU:n riippuvuutta kansainvälisistä markkinoista kriittisten raaka-aineiden osalta. Suomi on tässä potentiaalisesti hyvässä asemassa.

Suomen mineraali- ja metallirikas maaperä mahdollistaa Suomelle hyvän aseman ympäristötekniikan kehittämisessä. Tätä potentiaalia tulee huomioida EU:n strategisessa omavaraisuudessa.

- ⇒ Suomen mineraali- ja metallirikas maaperä mahdollistaa Suomelle hyvän aseman ympäristötekniikan kehittämisessä. Tätä potentiaalia tulee huomioida EU:n strategisessa omavaraisuudessa.
- ⇒ Strateginen autonomia tarkoittaa yritysten toimitusketjujen lyhentämistä alihankintatuotteiden saatavuuden varmistamiseksi. Tämä voi avata uusia liiketoimintamahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille.

Kestävä kehitys, vihreä siirtymä ja kiertotalous

Ympäristönäkökulmat ja kestävä kehitys ovat kauppasopimuksissa tärkeä aihe. EU haluaa omalla toiminnallaan toimia suunnannäyttäjänä.

Ilmastonmuutos on keskeisimpiä riskejä ihmisten hyvinvoinnille. EU on julkaissut laajan vihreän siirtymän ohjelman (Green Deal) ja asettanut tavoitteekseen olla hiilineutraali vuonna 2050. Tähtäimenä on EU:n talouden rakentaminen kestäväksi siten, että siirtymä vihreään talouteen hyödyttää sekä kansalaisia että yrityksiä. Siirtymässä investoinnit innovaatioihin ja huippututkimukseen ovat tärkeässä roolissa.

EU pystyy omien tavoitteiden lisäksi vaikuttamaan myös muiden maiden ilmastotoimiin. Kansainvälisesti ilmastoasioita edistetään ensisijaisesti YK:n ilmastopöytäkirjan alaisissa ilmastoneuvotteluissa. Kauppasopimuksilla on kuitenkin roolinsa. Niillä pystytään vauhdittamaan globaalisti ilmastomuutoksen vastaisia toimia esimerkiksi edistämällä puhtaiden teknologioiden kauppaa ja sitouttamalla kauppakumppaneja ilmastotoimiin. Purkamalla puhtaiden teknologioiden ja palveluiden kaupanesteitä voidaan vauhdittaa globaalia vihreää siirtymää. Lisäksi EU voi tuoda ympäristöasioita yhä vahvemmin WTO:n pöydälle ja myötävaikuttamaan esimerkiksi hiilidioksidipäästöjen hinnoitteluun.

EU:ssa on esitetty myös hiilitulleja, jotka olisivat käytännössä rajalla perittäviä tuotteen ilmastopäästöihin perustuvia maksuja. Hiilitullien käyttöönotossa on myös kääntöpuolensa, sillä niillä voi olla suomalaisten vientituotteiden hintaa nostava vaikutus heikentäen lopputuotteiden kilpailukykyä maailman markkinoilla. EU:n asettamat hiilitullit voivat johtaa myös kauppakumppanimaiden vastatoimiin kaupan esteiden muodossa, millä voisi olla talouteen laajemmin negatiivisia vaikutuksia. Hiilitullien käyttöönoton osalta haitat saattavat ylittää niiden hyödyt ja siten niiden käyttöönottoa tulee harkita tarkasti.

- ⇒ Kiertotalouutta voidaan edistää asettamalla kaupan pelisääntöjä. Kauppasopimuksissa regulaatioyhteistyö on yhtä tärkeää kuin tariffien alentaminen. Yhteistyö kumppanimaiden kanssa luo uutta. Suomalaisilla on paljon energiatalous-, biotalous, cleantech- sekä vesiosaamista.

- ⇒ Hiilitullien tuotekohtainen laskeminen on teknisesti hyvin hankalaa (vero, tullimaksu, päästökauppa tuonnille). Emme halua tilannetta, jossa EU-maiden teollisuus joutuu epäedulliseen asemaan suhteessa EU:n ulkopuolisen tavaroiden tuontiin.

3. EU:n kauppapolitiikan vaikuttavuus globaalitaloudessa

EU on merkittävä taloudellinen valta valtavalla markkinavoimalla. EU on myös vahva toimia finanssimarkkinoilla. Maailmankauppa on USA:n dollarin sekä euron varassa.

EU:n kauppapolitiikan tavoitteena on lisätä eurooppalaisten yritysten kaupankäyntimahdollisuuksia poistamalla kaupan esteitä, kuten tullimaksuja, kiintiöitä ja standardien yhteensopimattomuutta sekä takaamalla reilu kilpailuympäristö.

EU:n kauppapolitiikalla halutaan varmistaa, että alueella valmistettavat tuotteet ovat kuluttajansuojalakien mukaisia. Kauppasopimuksilla pyritään turvaamaan, että eurooppalaisilla markkinoilla olevat tuotteet ja palvelut on tuotettu sosiaalisesti oikeudenmukaisesti ja ne ovat turvallisia. Uudet sopimukset sisältävät aiheita kuten kestävä kehitys, ympäristösuojelu sekä työoloja. Kauppasopimukset eivät alenna eurooppalaisen sääntelyn tasoa.

EU:n kauppasopimukset on pitkälti solmittu talouskasvun näkökulmasta. Tähän tarkoitusta sopimukset palvelevat hyvin. Nyt kauppasopimuksia valjastetaan myös EU:n poliittisstrategisiin tavoitteisiin. EU käyttää kauppapolitiikkaa välineenä ihmisoikeuksien sekä sosiaalisten ja turvanormien, ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen edistämiseksi.

Globaalit megatrendit, kuten tekoäly ja robotiikka luovat uudenlaista työtä. Sijainnin merkitys katoaa, kun tieto ja palvelut liikkuvat digitaalisesti ilman tulleja, ja tuotteita voidaan tarjota asiakkaille missä päin maailmaa tahansa.

Talouden arvoketjut ovat globaalissa maailmassa monimutkaisia verkostoja. Arvoverkostot liittävät yhteen eri puolilla sijaitsevat toimittajat ja loppukäyttäjät. Arvo syntyy aineettomalle omaisuudelle kuten t&k:lle, suunnittelulle, muotoilulle, brändeille, jakelulle ja erilaisille palveluille. Covid-19-kriisi on osoittanut arvoketjujen haavoittuvuuden. Autonominen strategia lähtee siitä, että Euroopan tulisi lisätä strategista omavaraisuutta.

EU:n kauppasopimukset käytännössä

EU:lla on maailmanlaajuinen kauppasopimusten verkosto 76 maan kanssa tehdyn sopimuksen ansiosta (41 sopimusta). Nämä antavat merkittäviä mahdollisuuksia avata kauppaa näiden maiden kanssa.

EU:n kauppapolitiikkaan kuuluvat:

- Kauppasopimukset EU:n ulkopuolisten maiden kanssa
- Kaupan sääntely eurooppalaisten tuottajien suojaamiseksi epäreilulta kilpailulta
- Jäsenyys Maailman kauppajärjestössä (WTO), jossa sovitaan kansainvälisen kaupan säännöistä.

Kauppasopimuksia on monenlaisia:

- Talouskumppanuussopimukset tukevat kauppakumppaneiden kehitystä Afrikan, Kariibian ja Tyynenmeren maissa
- Vapaakauppasopimuksilla voidaan avata markkinoita vastavuoroisesti teollisuusmaiden ja nousevien talouksien kanssa.
- Assosiaatiosopimukset syventävät taloudellisen yhteistyön lisäksi poliittista yhteistyötä.
- Tulliliitto: Tavarakaupan vapauttamisen lisäksi sovitaan yhtenäisestä ulkotullista tuonnille kolmansista maista. EU:lla on tulliliitto Turkin kanssa.

Kaikkien sopimusten tavoitteena on vähentää kaupan esteitä ja edistää kauppaa ja investointeja. Lisäksi tavoitteena on harmonisoida niin teknologisia kuin tuotannollisia standardeja.

EU:n kauppapolitiikan tavoitteiden ja arvojen kirjo kasvaa. Nämä voivat koskea esimerkiksi ilmastonmuutosta ja kestäväää kehitystä, turvallisuutta, demokratiaa, työoloja ja ihmisoikeuksia. Halutaan asettaa ehtoja sille kuka saa tuoda tavaroita ja investoida EU-maihin.

- ⇒ Kun arvojen ja tavoitteiden kirjo kasvaa, sopimukset monimutkaistuvat. Kun sopimus on neuvoteltu valmiiksi alkaa hyväksymisprosessi. Jatkossa ei ole taattua, että sopimukset saavat kaikkien kansallisten parlamenttien hyväksynnän.
- ⇒ Suomessa on syytä pohtia, miten laaja-alaisesti kauppasopimusten tulee tukea myös muita kuin EU:n kauppapolitiikan tavoitteita (esim. turvallisuus, ihmisoikeudet ja ilmasto).
- ⇒ On tärkeää, että tavoitteet ovat sellaisia, että ne ovat realistisesti sovellettavissa kolmansissa maissa, joiden kanssa sopimus tehdään. Myös niiden sopimusartiklojen, jotka koskevat muita kuin kaupallisia tavoitteita, täytäntöönpanoa tulisi pystyä seuraamaan paremmin.

Kauppasopimusten lisäksi EU solmii myös kumppanuus-, yhteistyö- ja puitesopimuksia.

Tavarakaupassa kauppasopimuksen edut ovat selkeät. Ilman kauppasopimusta sovelletaan Maailman kauppajärjestön WTO:n sääntöjä. Tällöin tullit ovat usein huomattavasti korkeammat kuin tilanteessa, jossa EU:lla on kauppasopimus.

- ⇒ Kauppasopimusten hyödyntämisen neuvonnassa on parantamisen varaa. Tiedotus yrityksille kauppasopimusten mahdollisuuksista on ollut sattumanvaraista ja yksityiskohtaisempaa tietoa on ollut vaikeata löytää.
- ⇒ Team Finland -verkoston ja Tullin pitää ottaa vetovastuu kauppasopimusten hyötyjen avaamisesta pk-yrityksille.
- ⇒ Kauppapolitiikkaa ja kauppasopimusten mahdollisuuksia koskevaa podcast-sarjaa ja muita tiedotuskanavia tulisi harkita käytettäväksi tietoisuuden lisäämiseen.
- ⇒ Pk-yrityksiä koskevia kappaleita tarvitaan kauppasopimuksissa. Nämä auttavat yrityksiä hyödyntämään sopimuksien mahdollisuuksia sekä elinkeinoelämän järjestöjä kehittämään yhteyksiä ko. maihin.
- ⇒ Tullitarkastukset EU-alueella tulisi yhdenmukaistaa (ref. Euroopan tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomus 4/2021 Tullitarkastukset: riittämätön yhdenmukaistaminen haittaa EU:n taloudellisia etuja).

Yritysten markkinoille pääsy

EU on kehittänyt apuvälineitä, joilla pyritään auttamaan yrityksiä kauppasopimusten kanssa.

Enterprise Europe Network on EU-komission yrityspalveluverkosto, joka toimii 40 maassa. Verkosto on hyvä keino löytää yhteistyökumppaneita. EEN-verkosto toimii Business Finland alustalla.

Access2market-palvelu on EU-komission uusi apuväline, jolla pyritään auttamaan yrityksiä kauppasopimusten kanssa. Siinä on tietoa tulleista, veroista, tuotesäännöistä ja -vaatimuksista kaikissa EU-maissa ja yli 120 muulla markkinalla eri puolilla maailmaa.

- ⇒ EU:lla on kolmansissa maissa omat delegaatiot, jotka voivat auttaa yrityksiä. Imateriaalioikeuksien kanssa auttaa European IP Helpdesk -verkosto. EU:n yrityspalveluiden löydettävyyttä tulisi parantaa ja tiedotusta näistä tehostettava.
- ⇒ Access2Markets-työkalusta tulisi järjestää valtakunnallista käyttäjäkoulutusta.

Kaupan sääntely EU:ssa

EU:lla on käytössään instrumentteja, joilla suojataan eurooppalaisia yrityksiä epäreiluilta kaupan käytännöiltä, kuten polkumyynniltä tai valtiontuilta. Polkumyynti- ja tasoitustulleja asetetaan tilanteissa, joissa polkumyynti tai valtiontuista hyötyvä tuonti aiheuttaa vahinkoa eurooppalaiselle teollisuudelle.

EU:lla on myös käytössä investointien seuranta-asetus, jolla pyritään varmistamaan, ettei ulkomaisilla yritysostoilla ole negatiivista vaikutusta kansalliseen turvallisuuteen.

EU:n uudessa kauppastrategiassa unioni kytkee avoimuuden tiukasti vastavuoroisuuteen. Omia markkinoita ei avata kilpailijoille ilman vastavuoroisia myönnytyksiä. Omien standardien tasosta ei myöskään jousteta.

4. EU:n kauppapoliittinen yhteistyö

Euroopan unioni on Aasian, Afrikan, Yhdysvaltojen, Länsi-Balkanin ja EU:n naapurimaiden tärkein kauppakumppani.

Maailmantalouden kasvun moottori on kuitenkin siirtynyt Aasiaan. Jo vuonna 2024 arvioidaan, että 85 prosenttia maailman bruttokansantuotteen kasvusta tulee EU:n ulkopuolelta.

On arvioitu, että miljardin euron lisäys EU:n viennissä edesauttaa 14 000 uuden työpaikan syntyä Euroopassa.

- EU:n ja Kanadan välisen CETA-sopimuksen myötä tavaroiden ja palveluiden kauppa EU 27:n ja Kanadan välillä on kasvanut neljänneksellä verrattuna tilanteeseen ennen sopimusta.
- EU:n ja Japanin sopimuksen tultua voimaan ensimmäisten 10 kuukauden aikana EU:n vienti Japaniin kasvoi 6,6 %.

- EU-maiden tavaravienti Etelä-Koreaan kasvoi lähes 80 % vuosien 2010–2018 aikana ja palveluiden vienti yli 80 %.

Taloudellisesti Yhdysvallat on maailman ykkönen. Sen bruttokansantuote on 21 500 miljardia dollaria. Kiina on kakkonen 14 500 miljardilla dollarilla. Kiinassa on runsaat 1,4 miljardia ihmistä. USA:ssa on 330 miljoonaa ihmistä eli Intian jälkeen kolmanneksi eniten.

Olemme siirtymässä kohti uutta alueellista maailmanjärjestystä, joka koostuu kolmesta alueesta: Yhdysvallat, EU ja Kiina keskeisestä Aasiasta. Näillä tulee olemaan hyvin erilainen näkemys talouspolitiikasta, teknologiasta, vapaudesta, demokratiasta sekä yhteiskunnasta.

Suurvaltojen väliset jännitteet aiheuttavat paineita EU:lle. Taloudellisia riippuvuuksia saatetaan käyttää valtapolitiikan välineenä. EU suojautuu vastatoimilla kuten asettamalla kaupanesteitä tuonnille ja investoinneille.

- ⇒ Team Finland -verkoston tehtävä on auttaa yrityksiä menestymään ja luomaan kauppasuhteita. Geopoliittisen ympäristön hallinta vaatii yrityksiltä yhä monipuolisempaa osaamista.

EU ja Kiina

EU on Kiinan suurin kauppakumppani ja vastaavasti Kiina on EU:n toiseksi suurin kauppakumppani. EU:n ja Kiinan tavarakaupan arvo on yli 1,5 miljardia euroa päivässä. EU:lla on kolminainen tulokulma Kiinaan. Se on kumppani ilmastoasioissa, yhteiskuntajärjestelmän haastaja (demokratia v. autokratia) ja taloudellinen kilpailija.

Markkinoille pääsy, tasapuoliset toimintaedellytykset sekä investointisuoja ovat keskeisiä kysymyksiä EU:n ja Kiinan suhteissa. EU vaatii Kiinaa avaamaan taloutensa suljettuja sektoreita, kuten tieto- ja viestintäteknologiaa, kaivostoimintaa ja lentokenttäliiketoimintaa.

Suhtautuminen Kiinaan on kiristynyt EU:ssa ja huolet Kiinan järjestelmän aiheuttamista markkinavääristymistä ovat kasvaneet myös eurooppalaisessa elinkeinoelämässä. Tämän seurauksena EU:n kauppapolitiikassa keskitytään jatkossa entistä enemmän luomaan yksipuolisia keinoja estää kiinalaisesta kilpailusta aiheutuvia markkinavääristymiä sisämarkkinoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa uusia kaupanesteitä kiinalaisille yrityksille, tuotteille ja palveluille.

Kiinan taloudellisen ja poliittisen mahdin kasvattaminen on unionin ulkopolitiikan suurimpia lähitulevaisuuden kysymyksiä. Kiina muuttaa maailman taloudellista ja poliittista järjestystä. Kiina haluaa laajentaa maailmanlaajuista vaikutusvaltaa. Valtaa myös ostetaan investoinneilla.

Kiinan kauppapolitiikan suurimpia saavutuksia on ns. RCEP -vapaakauppasopimuksen (Regional Comprehensive Economic Partnership) allekirjoitus 2020. Allekirjoittajina oli 13 Itä-Aasian maata sekä Australia ja Uusi-Seelanti. Vaikka sopimuksen tavoitteet ovat varsin maltilliset, se on nyt maailman suurin kaupparyhmä BKT:llä mitattuna.

Kiina käyttää retoriikassaan länsimaisia termejä kuten demokratia, vapaakauppa, sananvapaus ja ihmisoikeudet. Näillä sanoilla on kuitenkin autoritaarisesti johdetussa Kiinassa perustavanlaatuisesti erilainen merkitys kuin meillä.

- ⇒ Team Finland -verkosto on hyvin resusoitu Kiinassa. Verkosto on avainroolissa opastamassa suomalaisia yrityksiä Kiinan markkinoille ja siinä, miten kauppaa tehdään kiinalaisten kanssa.
- ⇒ Kiina on tärkeä kauppakumppani. EU-maiden kesken tuskin, syntyy yhteinen näkemys suhtautumisesta Kiinaan. Yhdysvaltojen ja Kiinan vastakkaisasettelu tulee olemaan geopolitiikan keskiössä.

EU ja Yhdysvallat

EU-maiden ja Yhdysvaltojen yhteistyö ja strategiset suhteet perustuvat yhteiseen historiaan ja yhteisiin demokraattisiin arvoihin.

Yhdysvalloissa tammikuussa 2021 tapahtuneen vallanvaihdon myötä on taas mahdollista keskustella läheisemmästä transatlanttisesta kumppanuudesta ja taloussuhteista. Yhteistyötä kehitetään EU-komission tiedonannon “EU:n ja Yhdysvaltojen uusi toimintasuunnitelma kansainvälisten muutosten aikaansaamiseksi” pohjalta (12/2020). Yhdysvaltojen uusi linjaus taas korostaa länsimaiden yhteistyötä ja monenkeskisiä sopimuksia. Tämä on EU:n kannalta hyvä asia. Trumpin kaudella Yhdysvallat irtautui tai otti etäisyyttä lukuisista monenkeskisistä järjestelyistä.

EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppa on mittava: toista miljardia euroa päivässä. Presidentti Trumpin aikana EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppapolitiittinen ilmapiiri oli tiukka. Yhdysvaltojen asettamiin tulleihin EU on vastannut määrätietoisesti kohdistetuilla vastatoimilla.

- ⇒ Ponnisteluja Yhdysvaltojen ja EU:n välisten kauppasuhteiden parantamiseksi on määrätietoisesti jatkettava. Tavoitteena tulee olla vapaakauppa ja investointisopimuksen solmiminen tulevaisuudessa.
- ⇒ EU:n ja Yhdysvaltojen kauppa- ja teknologianeuvoston perustamista on perusteltua kaupan helpottamiseksi ja standardisointiyhteistyön sekä kyberturvallisuuden edistämiseksi. Prioriteetteihin voi kuulua mm. puolijohteita koskevien tuotantoketjujen ja saatavuuden turvaaminen.

EU ja Venäjä

Venäjä on iso kauppakumppani ja edelleen varteenotettava markkina suomalaisille yrityksille. Venäläiset ovat myös suurin turistiryhmä Suomessa.

Venäjän markkinat ovat olleet murroksessa vuoden 2014 maailmanpolitiikan tapahtumien jälkeen. Silloin pakotepolitiikka tuli osaksi yritysten Venäjän-kaupan arkea. Kauppaa rajoittavien toimien ulkopuolella on kuitenkin runsaasti tilaa toimia ja monet Venäjän talouden ja tuotannon monipuolistamiselle asetetut tavoitteet luovat kysyntää suomalaiselle osaamiselle.

Suomi on Venäjän rajanaapuri, ja yhteistä rajaa meillä on 1 340 km. Suhteemme Venäjään on leimannut koko historiaamme. Venäjä ei juuri koskaan tarkastele Suomea yksinomaan kahdenvälisessä kehityksessä, vaan Suomi näyttäytyy usein laajempaa kansainvälistä taustaa vasten. Kun Venäjän kansainvälisessä asemassa tapahtuu muutoksia, se heijastuu Suomeen.

Venäjä näkee itseään suurvaltana, mutta sen osuus maailmantaloudesta on alle kaksi prosenttia. Luonnonvaroiltaan se on rikas maa. Se ei ole onnistunut modernisoimaan talouttaan ja monipuolistamaan elinkeinorakennettaan.

Vastapainona EU:lle Venäjä kehittää Euraasian talousunionia. Tämän jäsenenä ovat Venäjän lisäksi Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Valko-Venäjä. Venäjä kokee EU:n laajentumisen uhkana. Tämä vastakkainasettelu on Ukrainan kriisin taustalla.

Suomessa on syytä huomioida, että arktisten alueiden geopoliittinen merkitys kasvaa voimakkaasti. Alue on USA:n, Kiinan ja Venäjän yhteisen kiinnostuksen kohteena. Venäjän vuoteen 2035 ulottuva arktinen strategia painottaa öljy- ja kaasuntuotantoa sekä Pohjoisen meritiien avaamien kaupalliseen käyttöön.

EU:n kyky asettaa tuntuvia talouspakotteita naapurisuurvaltaa ja keskeisintä kauppakumppania kohtaan on merkittävä voiman osoitus varsinkin, kun jäsenvaltioiden Venäjä-näkemykset ovat poikkeavia. Venäjän vastapakotteista ja painostuksesta huolimatta EU:n asettamat pakotteet ovat olleet voimassa vuodesta 2014.

- ⇒ Yritysten kannalta Team Finland -verkostolla on tärkeä rooli kehittää suomalaista Venäjän kaupan osaamista. Venäjän kaupan osaaminen on Suomessa hiipumassa.
- ⇒ EU:n ja Venäjän suhteet ovat lähes katkeamispisteessä. Suomi on ylläpitänyt vuoropuhelua Venäjän kanssa, josta on hyötyä myös EU:lle.
- ⇒ Kiinnostus arktisia alueita kohtaa kasvaa. Suomen tehtävä on myötävaikuttaa rakentamaan kansainväliseen yhteistyöhön arktisissa asioissa. Venäjä on Arktisen neuvoston puheenjohtaja vuosina 2021–2023.

EU ja Iso-Britannia

Ison-Britannian EU-eron siirtymäkausi päättyi 1.1.2021. Iso-Britannia on nyt sekä sisämarkkinoiden että tulliunionin ulkopuolella. Tavaroiden, palveluiden, ihmisten ja pääoman vapaa liikkuvuus EU:n ja Britannian välillä on loppunut.

EU:n ja Ison-Britannian uusi suhde on selvästi aiempaa etäisempi, mikä tarkoittaa muun muassa paperityön lisääntymistä ja uusia kustannuksia kaupankäynnissä. Vaikka kauppa- ja yhteistyösopimus on kattava ja se tarjoaa tietyille tuotteille muun muassa tullittoman ja kiintiöttömän pääsyn osapuolten markkinoille (alkuperäsääntöjen täytyessä), sopimus ei korvaa sisämarkkinoita. Palvelukaupan suhteen sopimus on puutteellinen.

EU:n ja Pohjois-Irlannin välinen tavarakauppa jatkuu 1.1.2021 jälkeen edelleen sisämarkkinakauppana ainakin vuoden 2024 loppuun saakka. Pohjois-Irlannin erityisasema on heti alusta alkaen aiheuttanut erimielisyyksiä EU:n ja Ison-Britannian välillä. Tilanne voi vielä kiristyä.

Ison-Britannian ja EU:n tuleva yhteistyö hakee vielä muotoaan. Yhteistyö on jäänyt koronakriisin varjoon. EU:n kanssa Iso-Britannia on ilmoittanut jatkossa tekevänsä yhteistyötä siinä, missä intressit ovat yhtenäisiä.

Iso-Britannia on solminut kauppasopimuksia yli 60 maan kanssa. Nämä sopimukset pohjautuvat EU:n olemassa oleviin kauppasopimuksiin. Iso-Britannia haluaa syventää suhteita Aasian ja Tyynenmeren maiden kuten Intian, Australian ja Japanin kanssa. Se on hakenut Tyynenmeren kumppanuussopimuksen (CPTPP) jäsenyyttä.

Erohetkellä EU ja Ison-Britannian lainsäädäntö on vielä yhdenmukaista, mutta jatkossa ne erkaantuvat lisäten näin yritysten kaupanesteitä. Yritysten pitää varautua siihen, että kauppasäännöt muuttuvat aika ajoin.

- ⇒ Ison-Britannian toivotaan hakeutuvan läheisempään yhteistyöhön Pohjoismaiden kanssa. Suomalaisten yritysten etu on mahdollisimman läheinen yhteistyö Ison-Britannian kanssa.
- ⇒ Yhteistyö Ison-Britannian kanssa säilyy korkealla EU:n kauppapoliittisella agendalla. Kauppasopimuksessa on määritelty toistakymmentä yhteistyöryhmää, joissa yhteistyötä puidaan jatkossa. Yritysten pitää oppia uudet kaupan säännöt ja jatkaa kaupankäyntiä kuten ennen Ison-Britannian EU-eroa.

EU ja maailman kauppajärjestö WTO

Maailman kauppajärjestö WTO kattaa 95 prosenttia maailmankaupasta. WTO:ta tarvitaan myös jatkossa. EU:n tulee vaikuttaa sen uudistamisen puolesta. Sen ydintoiminnot on turvattava ja sen kykyä toimia sääntöjärjestelmän laadunvalvojana pitää tehostaa.

Maailman kauppajärjestöön kuuluu yli 160 jäsentä. Järjestön tavoitteena on pitää yllä enustettavaa ja reilua kauppajärjestelmää sopimalla yhteisistä säännöistä ja valvomalla niiden noudattamista.

EU on hyödyntänyt WTO:n päätös- ja toimeenpanovaltaa kauppakiistoissa ja se on yksi kiistojen sovittelumekanismiin useimmin tukeutuvista jäsenistä.

- ⇒ On tärkeätä, että on taho, joka asettaa maailmankaupalle sääntöjä. Suomen pitää edesauttaa siinä, että WTO:n toimintakyky palautetaan ja järjestön toimintaa uudistetaan.
- ⇒ EU:n ja Yhdysvaltojen tulisi tiivistää yhteistyötä WTO:n uudistamiseksi.

Kauppa muuttuu – teknologiajättien vaikutusvalta kasvaa

Gloaalisten teknologiajättien vaikutusvalta kasvaa. Tästä syystä ilmiötä on syytä tarkastella myös kauppapoliittisesta näkökulmasta. Ne määrittelevät yhä enemmän mitä kulumme ja miten kommunikoimme. Näiden yritysten taloudellista, sosiaalista ja poliittista merkitystä ei voi sivuuttaa. Ne ovat myös monille pk-yrityksille välttämättömiä tarjoten kanavia myyntiin ja markkinointiin sekä palveluita liiketoimintojen ylläpitämiseen.

GAFAM:lla tarkoitetaan viittä suurta teknologiayritystä: Google, Apple, Facebook, Amazon ja Microsoft. Googlen kautta tehdään esimerkiksi 93 prosenttia kaikista nettihauista.

Kiinassa vastaava ryhmä on BAT eli Baidu, Alibaba ja Tencent. Alipay on maailman suurin mobiili- ja verkkomaksualusta. Kiinalaisten jättien kohdalla lisähaasteena Euroopan kannalta on näiden kytkös Kiinan hallintoon.

Verkkokauppa on globaali trendi. Koronapandemia on vauhdittanut kaikkien ikäryhmien ostoja netin kautta.

Amazon toimii myös Pohjoismaissa. Sen tavoitteena on päästä mahdollisimman suureksi verkkokauppa-alustaksi. Amazoniin ja muihin isoihin markkinapaikkoihin on hyvä suhtautua kaksinaisesti. Yhtäältä ne avaavat suomalaisille pk-yrityksille kanavia uusille markkina-alueille. Toisaalta ne haastavat kotimaisia verkkokauppoja sekä valmistajia sikäli, kun varsinkin Amazonilla on ollut taipumuksena syrjäyttää suosittujen tuoteryhmien valmistajia omalla tuotannollaan. Tähän jälkimmäiseen eli alustojen itesesuointaan EU on nyt vastaamassa digimarkkina-asetuksella eli Digital Markets Actilla.

Jos yhdellä toimijalla on ylivoimainen markkina-asema, se vaikuttaa muiden selviytymismahdollisuuksiin. Nykyinen sääntely lähtee siitä, että markkinoilla on paljon toimijoita ja vaihtoehtoja. Kun on paljon vaihtoehtoja ja yrityksiä, markkinatalous toimii.

Siksi on hyvä, että perinteistä kilpailuoikeutta (joka on instrumenttina jälkijättöinen) täydennetään. EU on säättämässä etupainotteista sääntelyä, joka toisi uusia velvoitteita niin digipalveluiden tarjoajille (digipalveluasetus Digital Services Act) kuin suurille portinvartija-alustoillekin (Digital Markets Act). Niiden tarkoituksena on varmistaa digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuutta ja luotettavuutta sekä parantaa digipalveluja ja alustoja hyödyttävien pk-yritysten asemaa suhteessa niihin sekä edesauttaa pienten alustayritysten mahdollisuuksia pärjätä isompia vastaan.

EU:n digitaalisten palveluiden asetus ja digitaalisten markkinoiden asetus pyrkivät rajoittamaan esimerkiksi Googlen ja Facebookin suureksi kasvanutta valtaa.

- ⇒ EU:n ja Yhdysvaltojen olisi käynnistettävä transatlanttinen vuoropuhelu verkkoalustojen ja teknologiajättien asemasta ja vastuusta. Geopoliittista ilmapiiriä kiristää Kiinan ja USA:n kamppailu teknologisesta herruudesta. Olisi kaikkien edun mukaista, että myös 5G- ja 6G-standardeista päästäisiin globaaliin yhteisymmärrykseen.
- ⇒ Kaupan edistämiseksi tulisi päästä sopuun yhteisistä säännöistä liittyen transatlanttiseen henkilötietojen vaihtoon (EU-US Privacy shield-kehityksen mitätöimisen jälkeen).

Julkaisija: Suomen Yrittäjät | PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221 | toimisto@yrittajat.fi | www.yrittajat.fi